

LASTENSUOJELUN KESKUSLIITTO
CENTRAL UNION FOR CHILD WELFARE

Hallintovaliokunta 15.11.2022

Asiantuntijalausunto

HE 145/2022 vp

Lastensuojelun Keskusliiton lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle julkisen hallinnon automaattista päätöksentekoa koskevaksi lainsäädännöksi

Lastensuojelun Keskusliitto kiittää mahdollisuudesta lausua asiassa. Keskusliitto lausuu esityksestä lapsen aseman osalta ja jättää lausumatta muilta osin.

Keskusliitto kiittää, että lausuntopalautteen ansiosta esityksen vaikutusten arviointia on täydennetty lapsen aseman osalta. Lapsivaikutusten arvioinnilla varmistetaan, että lapsiin kohdistuva päätöksenteko ja muut toimet parhaalla mahdollisella tavalla vastaavat YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen velvoitteita. Esityksen mukaan arvioidessa voiko lapseen liittyvän asian ratkaista automaattisesti, tai harkittaessa yksittäiseen päätökseen liittyvää tapauskohtaista harkintaa edellyttävää seikkaa, asia tulee arvioida lapsen oikeuksien sopimuksen velvoitteiden näkökulmasta. Keskusliitto pitää tärkeänä, että lapsen oikeuksien sopimuksen mukaiset velvoitteet on mainittu esityksessä, mutta pahoittelee, että esityksessä ei vielä ole tarkasteltu lapsen oikeuksia ja erityistä asemaa lasten oikeuksien sopimuksen velvoitteiden näkökulmasta, vaan lapsen ihmisoikeuksien perusnormisto ja tärkein lapsen oikeuksia turvaava sopimus jätetään vain viittauksen varaan.

Kuten Keskusliitto on aiemminkin asiassa todennut, YK:n lapsen oikeuksien sopimus on tärkein lapsen oikeuksia turvaava sopimus. Sopimus sisältää lapsen aseman kannalta merkitykselliset osa-alueet. Sopimuksen neljä sopimuskohtaa, 3.1 art. (lapsen edun ensisijaisuus), 2 art. (oikeus syrjimättömyyteen), 6 art. (oikeus kehitykseen), 12 art. (lapsen näkemysten kunnioittaminen) on asetettu yleisperiaatteiksi, jotka tulee ottaa huomioon kaikkien sopimuskohtien tulkinnassa. Tietosuojakysymyksissä korostuu myös 16 artiklan mukainen lapsen oikeus yksityisyyden suojaan. Sopimuksen 3 artiklan 1 kohdassa määrätään lapsen edun ensisijaisuus kaikissa lapsia koskevissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimien toimissa. Sopimuksen 3 artiklassa ei ole tarkoituskaan määritellä lapsen etua sisällöllisesti, vaan se velvoittaa siihen, ettei lapsen edun mukaista harkintaa voida sivuuttaa lapsia koskevissa toimenpiteissä. YK:n lapsen oikeuksien komitean mukaan lapsen edussa on kysymys lapsen ihmisoikeuksia parhaalla mahdollisella tavalla toteuttavasta tulkinnasta. Lapsen etu korostuu nimenomaan punnintaperiaatteena, jolloin lasta koskevissa ratkaisuissa on selvitettävä, miten lapsen etua on arvioitu, mihin kriteereihin perustuen ja miten periaatetta on arvioitu suhteessa muihin periaatteisiin. Sopimuksen 12 artiklan mukaisesti sopimusvaltiot takaavat lapselle, joka kykenee muodostamaan omat näkemyksensä, oikeuden vapaasti ilmaista nämä näkemyksensä kaikissa lasta koskevissa asioissa. Lapsen näkemykset on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti. Artiklan mukaan tämän toteuttamiseksi lapselle on annettava erityisesti mahdollisuus tulla kuulluksi häntä koskevissa oikeudellisissa

ja hallinnollisissa toimissa joko suoraan tai edustajan tai asianomaisen toimielimen välityksellä kansallisen lainsäädännön menettelytapojen mukaisesti.

Esityksen mukaan, jos asian ratkaiseminen edellyttää tapauskohtaista lapsen etuun liittyvää harkintaa, asian ratkaisemista ei voitaisi automatisoida tai vaihtoehtoisesti asian käsittelijän tulisi harkita tapauskohtaista harkintaa edellyttävä seikka. Tällaista harkintaa edellyttävää päätöksentekoa on esimerkiksi lastensuojelussa. Lapsen etu tulee näin ollen arvioida, kun arvioidaan mahdollisuutta ratkaista asiaa automaattisesti, ja kun ratkaistaan yksittäistä tapauskohtaista harkintaa vaativaa seikkaa. Tällöin korostuu päätöksen perustelujen merkitys, joiden avulla voidaan todentaa lapsen edun arvioinnin elementit sekä argumentoida niiden kestävyyttä.

Keskusliitto pitää tärkeänä, että kysymys siitä, miten varmistetaan, että tarvittaessa päätöksenteossa otetaan huomioon vanhemmalle annettavan päätöksen ja hänen kuulemisensa ohella myös lapsen mielipide, on esityksessä nostettu esiin. On tärkeää, että esityksessä tuodaan esiin lapsen lähtökohtaisesti haavoittuvampi asema aikuiseen nähden ja kuulemisen toteuttaminen tämä huomioiden. Esityksessä ei kuitenkaan erikseen säädetä poikkeuksia hallinnollisen päätöksenteon menettelysäännöksiin kuten kuulemiseen, vaan viranomaisen on automatisoitavia asiaryhmiä määriteltäessä erikseen arvioitava, voiko lapsiin kohdistuviin päätöksiin kohdistua esimerkiksi erityistä kuulemisen tarvetta.

Keskusliitto painottaa, että arvioitaessa, voiko lapseen liittyvän asian ratkaista automaattisesti, tai harkittaessa yksittäiseen päätökseen liittyvää tapauskohtaista harkintaa edellyttävää seikkaa, tulee asiaa arvioida aina lapsen oikeuksien sopimuksen velvoitteiden näkökulmasta. Tämä myös edellyttää asiaa käsitteleviltä henkilöiltä lapsen oikeuksien sopimuksen asiantuntemusta ja ymmärrystä.